

Minnið um Stalingrad

Í vetur vóru 30 ár liðin, síðan tað øgiliga slagið um Stalingrad endaði við at leivdirnar av facistaherinum við feltmarsjallinum von Paulus á odda máttu lúta.

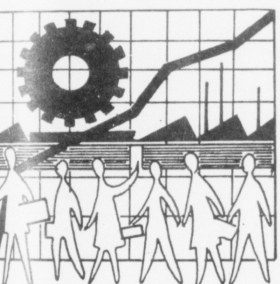
Rithøvundurin Konstantin Simonov, sum var blaðmaður undir krígunum, greiðir her frá nøkrum minnum frá Stalingrad-slagnum.

K. Simonov man vera vælkendur um okkara leiðir. Hann hevur m.a. skrivað skaldsøguna »Dagar og nætur«, og herfyri varð filmur hansara »Eingin sorg er okkum ókend«, um børnini í Vietnam, sýndur í danska sjónvarpinum.

Nógv av tí, sum verður skrivað vestanfyrir um Stalingradslagið, vil halla tann vegin, at sorgarlekurin við Stalingrad bara komst av tí, at Hitler var so vánaligur herleiðari.

Um ta tíðina, tá von Paulus yvirgav seg í toftunum av Stalingrad, var eg v.ð hermót-ði í Kaukasus.

Hetta var sjálvsagt stórhend-trupulleikum innan summi íðnaðarvirki, er markini millum teir ymsu felagsakpir. Hesin

spurningur er loystur aðra-staðni, har nýtsla í stórri mun av maskinorku náttúrliga hevur fært við sær, at menn, sum ikki eru fullt útbúnir handverkarar, men heldur ikki gera vanligt arbeidsmannaarbeiði eins og taka sær av einum serligum øki innan framleiðsluna.

Hóast ein skuldi hildið, at arbeidara- og handverkarafel- og okkara eins væl og arbeidsgevarar okkara, sum øll hava somu áhugamála at verja, lættliga skuldu kunna drigið eina lina her, sær út sum sundurlyndi fær loyvi til at leggja eina køvandi hond á nakrar íðnaðarroyndir.

Tað er demokratiskir rættur arbeidara- og arbeidsgevarafelaganna at togast um hesar spurningar og finna loysn, men gera tey ikki tað, so vil samfelagið ikki tola ella finna seg í, at tann útyggjin, sum vit øll vita er neyðug, fyri at eitt vaksandi tal av fóroyskum kvinnum og monnum skal kunna stóðast her, verður darvað.

Tá má samfelagið medvirka til eina loysn ella skera ígjøgnum, so samfelagsáhugamálini verða vard.

ing. Allur tann og lígi týski herurin var annaðhvørt fyrirbeindur, tikið til fanga ella máttji yvirgeva seg.

Men hetta úrslit kom ikki bara av áganginum frá Don-frontinum, sum hevði tað bein leids endamál at kringseta og niðurbjarga týska herin. Vit mugu minnast til, at umframt Don-herin vóru nógvir aðrir sovjetskir herar har á leið. Vit kunnu nevna Útsynnings-frontin, Voronesj-frontin og Stalingrad-frontin, sum seinni róptist Suður-frontin. Tað var ikki kringsetingin einsamøll, sum kom at beina fyri herinum hjá von Paulus, tað vóru eisini tey nógvu og ymisku álopin frá øðrum herdeildum langt inn á hertikið øki, sum skaptu góðar fortreytir fyri, at facistaherurin endaði so syrgiliga veturin 1942-43.

»Stalingrad« er felagsnavn fyri alt tað, sum hendi tá.

Skal eg siga, hvat eg sjálvur haldi um, hvussu nógvan heiður Hitler eigur fyri tann enda, sum von Paulus-herurin fekk, so má eg siga, at alt, sum hendi, má siggjast í samanhangi við krígstøðuna yvirhøvur á øllum tí sunnara partinum av sovjetska-týska hermótinum.

Seinni hava facistiskir generalar havt lyndi til at geva Hitleri alla skuldina fyri tapið.

Var tað kortini hermálsligur vinningur?

Men eg haldi, at ilt er at vita, hvussu hesir somu generalar høvdu gjørt, um tað vóru teir sjálvir, sum góvu boðini tann veturin í Berlin. Facistiska herleiðslan mátti henda veturin siggja, at allur suðurparturin av frontinum var í stórum vanda — ikki bara Stalingrad — og kravið til von Paulus um at stríðast til tað síðsta í Stalingrad inniheldur efr minnum tykki eitt slag av hermálsligari logikk.

Við at ofra von Paulus-herin, sum bant heilar 7 sovjetskar herar, venni facistiska herleiðslan til at umskipa og styrkja verjuna av øðrum partum av frontinum, sum vóru í sera álvarslegum vanda.

Tað ber til at vísa á, at facistiska herleiðslan eisini fekk

onkrar fyrmunir burtur úr at ofra herin hjá von Paulus. Efrir tapið og efrir at vera ríknir efrir hæli ein góðan tein, eydnaðist tað teimum to í mars 1943 at tryggja frontin og fara til reðliga stór mótalop, sum fóru til at t.d. Kharkov aftur varð tikið.

Eg má halda tað, at facistisku generalarnir eisini uttan nakran Hitler høvdu gjørt júst tað sama, sum hann gjordi.

Hitler leyg

Tað er sjálvsagt púra greitt, at lyfi Hitler um at bjarga teim um kringsettu í Stalingrad var kyniskt svik. At hetta ikki fór at bera til var púra greitt longu fyrst í desember 1942, tá pensarabólkurin Goeh bleiv niðurbardur við Kotelnikovo undir roynd til at slita ringin um Stalingrad.

Tað er eisini greitt, at útnemjingin av von Paulus til feltmarsjál beint aðrenn herur hansara varð fyrirbeindur bara vóru tragikomiskir lótar.

Tað var kumuleiðis greitt, at fyri fótfolk og yvirmenninar í von Paulus-herinum, sum aktuð boðini hjá Hitleri um at stríðast framvegis, mátti tað enda við sorgarleiki — deyða ella fangalegu.

Annars haldi eg, at lit' orsök er til at dvølja við júst hesi boð frá Hitleri — millum so nógv onnur vitleys boð, so nógvar aðrar sorgarleikir av hansara ávum.

Hann vinnur, sum berjist betri

Taka vit alt krígið móti Sovjetsamveldinum sum heild, so var hetta kríggj e'n sorgarleikur fyri týska herin og fyri týsku tjóðina — fyri ikki at tala um tann sorgarleik, tað var fyri teir tjóðir, sum máttu lúta undir facistiska álopinum. Tað, sum var ætlað til »at spáka í seks vikur«, sum facistarnir tóku til, gjordist fyra ára sorgarleikur við seinastu akt í Berlin.

Eg gloypi ikki hvørjum sum helst, og eg ætli mær ikki at trúgva søgnini um tann ónda Hitler og teir góðu generalarnar. Tær ætlanir, sum Hitler hevði, vóru tær somu ætlanir, sum týska herleiðslan hevði ar-

beitt upp á — í loynd — langt aðrenn Hitler fekk ræðið. Tað var ikki Hitler, sum upplærði teir týsku militaristarnar, men tað vóru teir týsku militaristarnir, sum uppfostraðu Hitler. Sum lærlingur teirra leyp hann framav — rett er tað — og av lyndi var hann teimum kanska liið dæmlgur, men hann var teirra lærlingur, og ikki annars.

Um orsøkina til, at vit vinnu, er nógv sagt, sum bæð, er rætt og skeið. Men eg haldi, at vanligt mannavit sigur, at tað er hann, sum berjist best, sum vinnur. Vit munnu hava rett til at siga — uttan at lasta týska hermanning — at tað vóru vit, sum bardust betri.

Hvat eg hugsaði, tá eg frætti, at vit høvdu vunnið við Stalingrad? Eg faldi tað mest sum eina vissu um, at nú nærkast sigurin yvir facismuni nógv. Hesin sigur, sum eg eisini frammanundan hevði, trúð uppá. Og henda sýgurskensla var nógv sterkari enn hevndarhugur og vreiði.

Hjálpin vestaneftir var ikki avgerandi

Tey ungu í vestanlondum í dag víta ofta ikki, hvussu nógv Sovjetsamveldið stóðaði sínar samindu undir øðrum heimsbardaga. Tað er tíverri vanlig hugsan, at hermálsliga styrki Sovjetsamveldisins komst av óvænkaðari hjálpi frá vestanlondum.

Eg siggi onga grund til at gloyma ta hjálpin, vi fingi sum vápn og útgerð frá okkara sameindu — fyrst og fremst frá amerikamonnum.

Í prosentum var henda vápnahjálpi ikki sór sammett við okkara egna vápnframleiðslu. Nú minnst eg ikki sjálvt talið, men eg haldi tað var upp í móti 10%. Henda hjálpin var okkum góð at fáa, og tað er eingin grund til at gloyma hana.

Men tá tað er sagt, so má eisini hæn síðan nevast. Tað er púra óhugsandi, at anglosakska lendgongdin í Europa í juni 1944 hevði eydnast, um ikki tyskararnir frammanundan vóru avbardið eys anfyri og tveir tróðingar av hermegi teirra ikki framvegis var fundin á eysturfrontinum.

Skulu vit gloyma?

Ófa hoyrist vestanfyrir tann tala, at nú er upp á tíðina at gloyma krígið. Nú eru so nógv ár liðin, og nú mugu vit hugsa um friðin í staðin.

Tað er sjálvsagt rætt, at nú eru mong ár liðin, síðan Stalingradslagið og síðan bardagn endaði. Eg haldi eisini, at til er til at hugsa um friðin. Vit kunnu ongantíð hugsa ov nógv um friðin.

Eg haldi bara ikki, at tann, sum vil hugsa um friðin, eigur at gloyma seinasta heimsbardaga. Tann, sum vil, at annar heimsbardagi eina ferð í søgu-bokunum veruliga fer at sánda sum tann seinasti heimsbardagin, hann má kenna krígsins keru, fyri at kunna verja friðin. Hetta er efr minar meining so einfalt, at tað skuldi ikki verið neyðugt at viðgjørt tað gjølligari.

Forskúli

fyrí elektríkarar og húsasmíðir byrjar 24. í hs.

TEKNISKI SKÚLIN Í TÓRSHAVN, tlf. 11957

FÆRØSK MARGARINE

Vita No 1

VITAMINISERET

FÆRØSKT PRODUKT

FINT PRODUKT